

Høringsuttalelse fra Grenland Friteater / Porsgrunn Internasjonale Teaterfestival til NOU 2013:4 Kulturutredningen 2014

Profesjonelle kunstnere er en viktig del av det lokale grunnfjellet.

I debatten etter framleggelsen av Kulturutredningen 2014 har mange pekt på at det nå er på tide med et lokalt kulturløft i distriktene utenfor Oslo. Allerede lederen for utvalget Anne Enger påpekte dette under framleggelsen av utredningen. "Lokale kulturinstitusjoner har tapt, mens idrett, kulturbygg og festivaler er vinnerne i kampen om kulturpengene. Økningen i kunstproduksjon og publikumsoppslutning har ikke stått i stil med økningen i ressursinnsatsen."

Vi støtter det synet. Oslo har blitt prioritert. Et stort kulturfylke som Telemark er blitt nedprioritert. Dette er det viktig å endre på. Spørsmålet er om utredningen foreslår radikale nok tiltak for å få til et lokalt kulturløft.

Enger snakker varmt for det "lokale grunnfjellet" – for korps, kor, bibliotek og kulturskoler. Men det lokale grunnfjellet er også lokale kulturentreprenører som f.eks. Grenland Friteater og en håndfull andre frie grupper i distriktene utenfor hovedstaden. Dersom man ønsker et lokalt kulturløft der økningen i kunstproduksjon og publikumsoppslutning står i stil med økningen i ressursinnsatsen må man ta med disse gruppene.

Gjennom flere tiår har Grenland Friteater og Porsgrunn Internasjonale Teaterfestival vist at vi kan levere profesjonell kvalitet, skape nye arenaer, lokal forankring og engasjement og nye publikumsgrupper med en ressurseffektivitet som langt overgår tilsvarende institusjoner. Vi har også et utstrakt samarbeid med nettopp biblioteker, kulturskoler, kor, korps, amatørteatre og andre amatørgrupper gjennom hele året. I tillegg arrangerer vi PIT - Norges største årlige teaterfestival. Årets festival hadde mer enn 28 000 besøkende.

Vårt Stedsans-prosjekt, som har blitt arrangert i Porsgrunn siden 1995, i Drammen i forbindelse med byjubiléet i 2011 og i Santa Clara på Cuba, har også fått scenekunst ut til nye publikumsgrupper og plassert den inn i helt nye sammenhenger. Prosjektet har karakter av nettverksbygging og samarbeid mellom mange ulike aktører i lokalmiljøet, både innenfor kulturlivet og resten av lokalmiljøets frivillige organisasjoner. Dette er med på å bringe nye publikumsgrupper til byens kulturliv og skaper nye, varige samarbeid i lokalmiljøet.

Festivalen vår er en viktig del av et helhetlig og langsiktig publikumsarbeid.

Enger-utvalget er kritisk til det de kaller "begivenhetskultur" og "festivalisering", som kan oppfattes som en kritikk av den lokale festivalkulturen rundt i landet. Som arrangør for Norges største årlige internasjonale teaterfestival vil vi gjerne få kommentere dette fra en lokal vinkel.

GRENLAND FRITEATER

For oss er det en sterk sammenheng mellom PIT og resten av vår virksomhet gjennom året. PIT er vårt største vindu mot publikum både lokalt, nasjonalt og internasjonalt. Det skaper oppmerksomhet rundt teater generelt og interesse for nyskapende teater blant gamle og nye publikumsgrupper. PIT er helt avgjørende i vårt publikumsarbeid.

Da vi startet PIT i 1995, hadde vi allerede arrangert teater lokalt i Grenland i nærmere 20 år med vekslende hell. Med PIT fikk vi en konsentrasjon av ressurser – kunstneriske, menneskelige og økonomiske – som ga en helt annen gjennomslagskraft i lokalsamfunnet – overfor publikum, media, offentlige myndigheter og sponsorer.

PIT går av stabelen hvert år midt i juni, men arbeidet med PIT foregår gjennom hele året både i den profesjonelle staben og i det frivillige hjelpekorpsset. Heller enn å se på festivalen med negative briller som en ”begivenhetskultur”, ønsker vi å ta med oss erfaringene fra arbeidet med festivalen inn i arbeidet med publikumsrettet arbeid resten av året.

PIT har vært og er det viktigste sponsorobjektet vårt og helt avgjørende for den store interessen og støtten vi har blant lokalt næringsliv. Vi er heller ikke i tvil om at PIT - bl.a. gjennom sine mange utendørs gratisarrangementer – bidrar til mangfold og integrering. Repertoaret har en sterk internasjonal profil, og vi ser at den lave terskelen gjør at publikum har et sterkt flerkulturelt innslag. Også blant hjelpekorpsset er det mange fra marginale grupper som finner en plass i fellesskapet – på tvers av alder, kjønn og etnisitet.

Scenekunstopolitikk med store skjevheter

Kulturutredningen gir en oversikt over scenekunstopolitikken i Norge de siste årene og dens virkninger og slår fast at også på scenekunstheltet har den store økningen i bevilgningene under Kulturløftene kommet i Oslo og til institusjonene. Prosentvis har bevilgningene til fri scenekunst økt fra 4 til 5.1 prosent i perioden 2005 til 2013, mens fri scenekunst står for grovt regnet halvparten av det profesjonelle teatertilbudet i Norge. Her bør det bemerkes at NTO-medlemmenes virksomhet er godt dokumentert, mens det for det frie scenekunstheltet ofte mangler mye, slik at aktiviteten er underrepresentert i statistikken.

Da de frie gruppene oppsto midt på 70-tallet, var de spredd ut over store deler av landet. I løpet av 90-tallet har vi sett en sterkere konsentrasjon av scenekunstgrupper til Oslo-regionen. Den statlige bevilgningspolitikken har bidratt til dette. I Norge valgte man på 90-tallet en annen vei enn i f.eks. Sverige og Danmark, der statlige bevilgninger ble knyttet til lokal forankring og finansiering, bl.a. gjennom den danske ”egnsteater-ordningen”.

Her valgte man å utvikle det som hadde vært en drifts- og prosjektstøtte til fordel for en ren prosjektstøtte. Det gjorde det vanskelig for aktører på mindre steder uten et større miljø (les Oslo-området) der man kan hoppe fra prosjekt til prosjekt.

Ved en kort kikk på de siste tildelingslistene fra Norsk kulturråd viser tallene for 2012 at hele 78% av produksjonsmidlene gikk til Oslo-området, og 22% til resten av landet. I år er tallene (foreløpig)

Huken 3 D
3921 Porsgrunn
Norway

tlf + 47 35 93 21 00
fax + 47 35 93 21 01
bank 2670.41.53790

www.grenlandfriteater.com
post@grenlandfriteater.com
organisasjons nr. 882 755 312

enda skjevere: 82% til Oslo, og 18% til resten av landet. Dette viser at denne ordningen fungerer svært geografisk skjevt – på tross av at kriteriene sier at den skal ta geografiske hensyn. Når det gjelder den såkalte basisfinansieringen, går én bevilgning til Bergen, én til Brussel, én til Berlin og resten til Oslo.

Finansieringen av Grenland Friteater/Porsgrunn Internasjonale Teaterfestival

GF har mottatt statlig støtte i 30 år – helt siden en statlig ordning for drifts- og prosjektstøtte til fri scenekunst ble opprettet. Gjennom mesteparten av 80- og 90-tallet var dette en viktig forutsetning for utviklingen av GF og fra 1995 også Porsgrunn Internasjonale Teaterfestival.

Da vi i 1995 så at driftsstøtten kom til å bli avvirket til fordel for kun prosjektstøtte, startet vi arbeidet for å få til en fast finansiering over statsbudsjettet. Høsten 1997 ble det strid rundt Kulturrådets halvering av prosjektstøtten til GF for 1998. Striden synliggjorde GFs unike posisjon både lokalt og nasjonalt og fikk fram et stort engasjement og støtte til GF fra publikum, presse og faglige og politiske miljøer, ikke minst lokalt.

Etter mange runder med kontakt med en rekke kulturministre fra både AP, SP og KrF fikk GF fra 2005 en bevilgning over post 74 på kulturbudsjettet. Men det var først under valgkampen i 2007 at Trond Giske kunne melde at driften av Grenland Friteater var sikret over post 78 fra 2008 med en 60/40 avtale mellom stat, fylke og kommune. - *Nå kan de få en mer forutsigbar drift*, sa Giske til pressen.

Vi var derfor overrasket da Anniken Huitfeldt etter kort tid ga beskjed om at GF skulle sendes fra post 78 tilbake til post 74, som administreres av Kulturrådet. Dette skjedde på et møte i Kulturdepartementet 25.11.2010, der også den da nytilsatte direktøren for Kulturrådet Anne Åsheim og seksjonsleder i Kulturrådet Yrjan Svarva deltok sammen med Lene Vågslid og Gunn Karin Gjul fra Aps gruppe i Stortingets kulturkomité.

Begrunnelsen for denne tilbakeføringen var dels en ”opprydding” i kulturbudsjettets poster. Men det ble også lagt stor vekt på *den fordelene det ville være for GF og PIT å bli ført tilbake til Kulturrådet*. Både Anniken Huitfeldt og Anne Åsheim la stor vekt på Kulturrådets faglige kompetanse og GF og PITs muligheter for å søke prosjektstøtte fra Kulturrådet, noe som ville kunne utløse økte bevilgninger til vår virksomhet. Det ble også lagt vekt på at en bevilgning over post 74 ville skjerme GF og PIT fra mulige kutt fra framtidige politiske myndigheter med andre politiske prioriteringer enn den rød-grønne regjeringa.

Imidlertid ga statsråden et klart løfte om at dette var å regne som en prøveordning og at GF og PIT ville kunne bli tilbakeført til post 78 etter ett år dersom vi ønsket det. Vi var sterkt i tvil, men fant at vi ville godta å prøve denne nyordninga, særlig ettersom det var snakk om en prøveordning. Vi var derfor overrasket over at statsråden ikke ville stå ved sitt løfte, da vi etter ett år ba om å komme tilbake til post 78 – i påvente av evalueringer i Kulturrådet.

Etter tre år på post 74 vil vi for egen del gjøre opp status slik:

GRENLAND FRITEATER

- ♦ GF og PIT har fått avslag på alle søknader om støtte til kunstproduksjon i 2011 og 2012, mens vi har fått støtte til formidling av noen få gjestespill. Støtten er fortsatt frosset på 2010-nivå. Det har ikke vært noen økonomisk fordel for GF eller PIT å være underlagt Kulturrådet.
- ♦ Den lovede evalueringen av Kulturrådets støtte er utsatt. Det er skapt usikkerhet om hva som vil skje med finansieringen av GF etter 2013.
- ♦ Det ser ikke ut til å være noen umiddelbar grunn til å frykte at et evt. regjeringsskifte vil medføre kutt i bevilgninger til GF eller PIT. Det er imidlertid stor usikkerhet om hva den utsatte evalueringen i Kulturrådet vil føre til.

Vi føler selv at vi har hatt en god dialog med Kulturrådets administrasjon gjennom flere hyggelige møter disse årene. Men dette har altså ikke ført til noen uttelling i bevilgninger fra Kulturrådets side. De har stått på stedet hvil, men så er jo heller ikke posten tilført nye midler fra Departementets side.

I ettertid må det være på sin plass at det kanskje ikke var helt riktig av Anne Åsheim å love så mye på vegne av Norsk Kulturråd all den tid administrasjonen jo ikke har noen direkte innflytelse på vedtakene i Rådet. Vi trodde nok kan hende at Kulturrådet hadde helt nye kort i ermet siden de ville ha oss inn i folden, men disse kortene har de i så fall holdt godt skjult.

På bakgrunn av dette håper vi at Kulturdepartementet vil stå ved Anniken Huitfeldts lovnad fra 2010 og plassere bevilgningen til GF/PIT tilbake på post 78.

Vi synes det finnes flere gode grunner til det. Vi kan med beste vilje ikke se at vi likner mer på de andre tiltakene som finnes på post 74 enn på de tiltakene som finnes på post 78 – tvert imot. Vi har f. eks. i mange år hatt en større aktivitet og et større publikum enn de fleste regionteatrene. Men viktigere er det kanskje at de ulike sidene av vår virksomhet har kulturpolitiske begrunnelser, ikke bare kunstneriske.

Men viktigst er det nok at vi heller vil bedømmes og veies i det politiske feltet som er underlagt åpenhet og parlamentarisk kontroll enn i lukkede rom der begrunnelsene for vedtakene er unndratt offentligheten.

Noen ønsker for den nærmeste framtida

Vi håper at Kulturløftet III vil sette de frie sceniske gruppene på dagsorden. For her kan det se ut som om den rød-grønne satsingen har stoppet opp. Etter at basisfinansieringen, den såkalte Strømgren-modellen, kom på plass og en håndfull grupper har fått finansiering for fem år har lite skjedd med støtteordningene for de frie gruppene. Hva skal for eksempel skje med de gruppene som i dag mottar basis-finansiering når deres fem-års-avtaler utøper? Skal de kompaniene som har mottatt penger for nyskaping og originalitet legges ned?

Det er flere som sjelden eller aldri viser sin kunst i Norge, langt mindre i distriktene. Hvor skal det bli av dem? Hvordan skal deres kunst komme et norsk publikum til gode? Kan en knutepunkt-finansiering å la støtteordningen for GF være en modell for noen gjennom at lokale myndigheter inviterer en gruppe til å slå seg ned i et distrikt og er med på å finansiere driften?

Vi håper at Kulturløftet III vil satse på GF og PIT i vårt arbeid med scenekunst på mange plan: Kunstnerisk nyskaping og publikumsarbeid, overføring av kompetanse og formidling av regional, nasjonal og internasjonal scenekunst.

Grenland Friteater skriver i vår budsjettsøknad for 2014 hva vi ønsker å gjøre de nærmeste årene. Vi har vært en viktig bidragsyter til at Grenland og Telemark har et aktivt teatermiljø og et stort og interessert teaterpublikum. Vi ønsker å videreføre de satsingene vi har drevet med de siste årene, både produksjon av nyskapende forestillinger og store prosjekter som teaterfestivalen.

Men vi ønsker også å skape et produksjonsmiljø for norske grupper, et sted for residens-ordninger og kunnskapsutvikling, gjennom Norsk Senter for fri scenekunst. Likeledes ønsker vi å gi publikum i Grenland og Telemark et enda bedre teatertilbud gjennom å utvikle gjestespillaktiviteten vi i dag driver gjennom PIT til å være noe som skjer gjennom hele året. For gruppene som får arbeid på denne måten er en hver ny spillearena viktig, siden det i dag eksisterer alt for få slike i Norge.

Porsgrunn, 25.juni 2013

Tor arne Ursin
for GF/PIT